

Oredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Oredništvo i uprava
za Sloveniju i slovenski del
Julijanske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a.

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvlju i znojem otaca svojih
natopljene zemlje nije dostojan da se nazivije narodom

Promjene i „promjene“

Donoseći ova razmatranja o jednom našem važnom pitanju o kojem se podosta i piše i govor, a kojeg se dotakao i V. Bezjak u citiranom članku o društvenim promjenama u Istri (vidi zadnji broj „Istra“ od 4. V.) uredništvo će rado objaviti o toj temi i eventualna drukčija gledista, kako bi se dala mogućnost da se taj problem što bolje osvijesti.

U posljednjo vrijeme govor se i piše o tome, kako se Istra mijenja, kako se gubi naša patrijarhalna jedinstvenost i kako se industrijalizira, a naš seljak proletarizira.

Istra se, istina, mijenja, možda u zadnjih 20 godina neslo brzo i nagnje nego prije, no ona se mijenjala i prije. Nije to ništa neobično, mijenja se cijeli svijet, mijenja se život ljudi na cijelom kugli zemaljskoj, pa tako se on ne bi mijenjao i način života naših ljudi u Istri.

Mijenjali se jo počela kad je nastupio narodni prorod, kad su ljudi stali tražiti svoju školu, kad su mlada inteligencija razšla po selima i potela ljudi upravljati u vremeni napredala. Mijenjala se voć onda kad je Pula postala velikom austrijskom luku, kad je pola Istre koja je gravitirala na onu stranu načinilo tamo krušu i zarad. Mijenjala se kad su Trsat počeo suo jače razvijati, kad su gradogradilišta u Tržiću započila na hiljadu našega svijeta, koji je gravitirao prema Trstu. Mijenjala se i kad je Rijeka postala jedinom izvoznom lukom za ladašnjim ugarsko-hrvatsku polovinu moravije, pa je i tamo velik dio našega naroda načinio hleb, koliko mu ga domaćem zemljom nije mogao dati. No mi znamo, da ta promjena načina života nije proumjenjila narodne duše i da su općenarodni i dr. ostali duši našega hrvatskog odnosno slovenskog puta ipak isti, makar se on i obuhvata u gradjanjskoj odjelu, makar se on vožio u autobusu umjesto u staroj dilizansu.

Gовори се о промjenama u Istri u zadnjih 20 godina. Očito, promjene su tu. Izgled je zemlja sarin drukčiji nego što je prije bio. Cijeli Istru ispresticaju nove ceste, stara vječna želježница Trsat-Poreč uklonjena je, trutnici su upotrijebljeni kao staro željež, a cestom prema Trstu jure brzi autobusi. Istra se pomalo i industrijalizira. Već se je prije rata na raznim mjezinim stranama kopao bauksit. Danas se kopu se samo bauksit, nego i kremena i ugljen, zemlja se intenzivnije obrađuje, provode se bonifikacije motornim i sušnim jezerima, ljudi su srođa gospodarstvu prilagodili novim zahtjevima.

I sva je srće, da su naši gospodari svoja gospodarstva prikrenuli. Dok je Istra spadala pod Austriju najbolji i najrentabilniji način obradovanja zemlje bilo je bavljenje vinogradarstvom. Konzumno područje priznatih istarskih vina bilo je veliko i sastalo je bez ikakvih varivinskih granica sve tamno do Galije i Sudesta. Komu zemlja nije donijela toliko da bi se na njoj mogao prehraniti, odnosno ako je to bilo sklopato s prevelikim trudom, taj je jedinstveno pošao u Trst, Pulu, Rijeku i tamo je u stoku doba naložio zorade, da nadoknadi manjak u zemlji.

Nakon rata prilike su se promijenile. Italija nije konzumno područje za istarska vina, jer i sama obiluje dobrim vintima. Ona naprotiv oskuđuje na žitu, na stocu, na industrijskim sirovinama. Trebalo je dalje gospodarstveni preuređiti. Mnogi, koji su bili dovoljili i spretljivi ubroj su to učili. Mi smo vidjeli da su načinilo srednja Istra odmah način prevrata bacila na stolarstvo, na proizvodnju mlijeka, sira, vrhnja, maslaca, za koje je artikle imala u tim velikim gradovima Trstu, Puli i Rijeci dobrog podnosa.

Danas se na sve strane kopu rudača; u Krapanu je podignut čitav grad, na raznim krajevima Istru vadi se kremen, a osobito bauksit, gaji se brnestra za tekušinsku industriju, pošta se obrađuju na moderniji način gospodarski strojevinama, a sve se to slijom prilika povezuje već u interes države dobrim cestama i putobusnim vezama. Nije to nista neobična. I druga bi država s istom gospodarskom strukturon kakovim ima Italija tako postupila. Država s drukčjom gospodarskom strukturon postupila bi opet onako kako bi za njezine prilike bolje odgovaralo, a soljež bi svoja gospodarstva opet morao prilagoditi prilikama.

Istina sve to može da utječa na vanjski izgled i zemlje i ljudi, no duša narodna ostaje u srži svojih ista. Krizniština na pr. i životinjstvo, pa Sullavreština oko Draže bila je najpatrijarhalnija. Danas se i tamo život promijenio. Naš seljak danas nam radi s modernim gospodarskim strojevinama i općenito se uz riječke izumrle može rodi da je imulan. Svaklina ima svoje lijepe zaokruženo gospodarstvo, pomirio se sa sudbinom, gleda da održi svoj posjed i svoju imanje i satrava ga svojim djeci, plaća poreze, sluša vlast i ne ide glavom kroz zid, jer je pametan. U gradu i u kontaktu s gospodarstvom, koliko zna i može talijanski, kod kuće i u svom selu ne pozna drukčijeg go-

ZAPAMĆENJA DRA GUSTAVA GREGORINA

UZ 25-GODIŠNJICU OSNUTKA JUGOSL. ODBORA

Prilike u Trstu 1915. — Sastanak s drugim članovima Jugoslavenskog odbora. — Konferenci s Mašarykom. — Posjet Izvolskome. — Susret s Wilsonom. — Razgovori s talijanskim generalom Mollom.

U prošlom smu se broju našega lista na uvodnom mjestu spomenuo dvadesetpetodišnjice osnute Jugoslavenskog Odbora, podvukavši idealizam naša tadašnja emigracija. Rad Jugoslavenskog Odbora i uloga, koju je on u stvaranju naše države izvršio toliko su ospožni, da se mi danas sa začuđenjem pitamo, kako je bilo moguće da te taj relativno dosta mal skup ljudi iziskao dospio, da sve to obavi. Golemi arhiv Jugoslavenskog odbora, koji je počinjen u Zagrebu, a koji govor o radu svakoga pojedinca u tom velikom stvaranju, još nije proučen. Svakako će pojedini likovi onih naših starih idealnih boraca, među kojima je — na čast učem zavijati — bio i ljeplj broj naših narodnih radnika iz Istre, Trsta i Gorice iskrasnuti u svoj veličini svoga ljeplj i svjetlog lika.

Od naših javnih radnika bili su u odboru: Dr. Dinko Trinajstić,

Dr. Gustav Gregorin, Dr. Vošnjak, Milan Marjanović, Ante Mandić, Krčanin pop Niko Gršković, Dragu Marušić, Dr. Jedlović iz Trsta i dr.



Dr. Gustav Gregorin

Povodom 25 godišnjice osnute Jugoslavenskog Odbora posjetio je jedan od urednika ljubljanskog »Slovenca« Dra. Gregorina i zamolio ga da ispriča neke od svojih uspomena iz onih dana.

— Kad su se stali pronositi glasovi o tome — kaže Dr. Gregorin — da će Italija ući u rat na strani Saveznika mi smo se u Trstu često sastajali i na jednom smotrovom sastanku voditeljima našega naroda na Primorskem zaključili, da netko od naših podje u inozemstvu, gdje će se pridružiti.

ostalima voditeljima i tamo zastupati naše želje i težnje. Odlučeno je bilo da podjenju u tujinu Dr. Vošnjak i ja. Među ostalima bili su na tom sastanku prof. Spineti i Dr. Laginja.

Da bili u inozemstvu mogao zastupati Što širi krug, odlučio sam da odem u Budimpeštu i da tamo potražim nekoliko jugoslavenskih poslanika u madžarskom parlamentu. Noći sam oputovao preko Pragerskoga u Budimpeštu i tamo se u jednom hotelu sastao s jednim od članova hrvatsko-srpske koalicije. Objasnio sam mu našu odluku da podjen u tujinu i htio sam saznati mišljenje poslanika tog kluba. Upitao sam ga mogu li slobodno kao poslanik ući u zgradu madžarskoga parlamenta. Odgovorio mi je da se njegovi drugovi svi slazu s nama, ali da parlament nikako ne dolazim, jer da je sve puno uloba. Zelim li dobro sebi neka čim prije otpustim natrag u Trst. I tako sam drugog dana ponadne naglo oputovao iz Budimpešte i vozio se čitave dvije noći. Članovi delegacija bili su dakle o našoj namjeri obavijeni.

U Trstu se je tada brinuo za prehranu stanovništva, poseban odbor vojničkog zaposleništva, a u odboru je bio i pokojni Dr. Slavik. Taj odbor je stalno dostavljao uredništvu dnevnika »Eduinstvo« sve raspisne i uredbe u njemačkom jeziku i tako kasnije na većer, da ih propisa nitko u uredništvu nije mogao tako brzo prevesti s njemačkoga na slovenski. Zato smo u uredništvu ovdje učinili da ih objavljujemo u njemačkom.

Upravo sam učinio za taj list i vječno vrijeđam spreman auto, da pobegnete iz Trstla. Nato sam nastavio: »No ni ja ne ču ostati ovdje u Trstu jer znam da me Talijani imaju u popisu onih osoba, koje će odmah internirati čim stignu u Trst. Ja takoder odlazim.«

Malo zatim otišao sam policijskom ravnatelju, koji je u tudi u Trstu bio Slovenac, imenom Mahkovec. Izjavio sam mu da želim otići u inozemstvo i da trebam putnicu. Izjavio sam mu, da želim zato otići, jer da će Italija Austriju navijestiti rat. Odgovorio mi je:

»Ako Italija navijesti rat, onda će Talijani doći prvim brzim vlakom u Trst, jer na toj strani nijesmo ništa pripravni. Nego zašto idete u tujinu kad možete lako u Hrvatsku, na pr. u Zagreb.«

Uporno sam ustrojao na tom, da idem u tujinu, jer da imam bolježljivu ženu, koja ide da potraži zdravlja u inozemstvu. Putnicu sam dobio, ali u Švicarsku nijesam pošao preko Italije nego preko Innsbrucka i Feldkircha. Tek što sam oputovao već me je u Trstu tražila policija.

Kad sam došao u Ženevu, priključio sam se ostalim članovima skupine, koju je vodio Dr. Trinajstić. Imali smo odmah prvu konferenciju i malo zatim i sastanak s Mašarykom. Na tom sastanku s Mašarykom bio je i češki novinar Slavjanski Bili su tu već i Dr. Trinajstić i Dr. Vošnjak. Nakon ženevskog savjetovanja oputovali smo u Pariz, gdje nas je pokončio Supilo obavijestio o sadržaju londonskoga ugovora.

Sadržaj londonskoga ugovora nas je, naravski, teško pogodio, no ipak smo odlučili da saznamo o njemu nešto više. Na naševe posjedice moralni smo upozoriti prije svega Rusiju to jest Izvolskoga, koji je tada bio ruski poslanik u Parizu.

Zatražili smo audijenciju i dobili je. Kad smo došli k njemu počeli smo mu govoriti o teškim uvjetima londonskoga pakta. Izvolski se je branio i tvrdio je, da je Rusija nije nikad potpisala takvog ugovora, pa da mu nije sadržaj takvog ugovora niti poznat.

Odgovorili smo mu da znamo za ugovor i sve njezine uvjete. Izmud sam da smo mu spomenuli, da nam je sadržaj ugovora saopštil Supilo, priznao nam je da i on sam za njezini sadržaji takvog ugovora niti poznat. Izvolski pak nije znao ništa posebna o Dubrovniku, nego se je okrenuo o zemljovidni karti i pokazao nam Carigrad i njegovu okolicu. A Carigrad je londonski ugovor obecao Rusiji. Velika slavenska država mora voditi računa o tome predjelu Europe. Održavali smo mu da za male narodne Dubrovnik imati veliko značenje. To je bilo sve što smo kod Izvolskoga obavili.

Iz Pariza smo oputovali u London, gde je bio zatim i maju ustanovljen Jugoslav-Nastavak na drugoj strani I stupac



Spomen-diploma koju su ljubljanska emigrantska društva predala Dr. Gregorinu prigodom njegove 80-godišnjice

vora nego svoj materinski jezik i s djecom, i ostaje iznenadjen i duboko impresioniran onaj, koji se nakon 20 godina izbjegao i zadržao u Istru. Ostao bi medjutim isto tako iznenadjen, da se nakon 20 godina izbjegava vratio iz Amerike, recimo u Bosnu. Ali jedno po našem mišljenju stoje, da se duša narodna nije ni u čemu promijenila. Možda ima drukčije pogled na život, što nije ni tulo, danas u doba radio, brozava i telefona i dnevnih štampanica, idealni ostaju uvijek isti. Ti se ne mijenjaju. Ne smije se naime zabavariti, da Istra nije otkinula otoci u tujem moru. Tu ne prekinuti kontinuitet u etnički i geografski i veze s braćom iste krov i jeziku danas u doba brozava, eksprese pošte i tih i ostaje iznenadjen i duboko impresioniran onaj što živi trajno u Istri i sva kog dana gleda razvoj prilika i zemlje, taj bržih komunikacionih sredstava, nije može započeti toliko svih tih promjena. Opazi gube prekinuti

ITALIJA, ANGLIJA IN FRANCIJA V SREDOZEMSKEM MORJU

PROBLEM KOLONIJ V LUČI SEDANJEGA KONFLIKTA

»Jutro« (Ljubljana) je prineslo od svojega rimskoga dopisnika sledenja politična razmotrivanja iz katerih je razvidno, v čem obstoji sedanjši spor Italije in Zavezničkov glede kolonij oziroma Sredozemlja.

»Po velikem uspehu fašistične politike v Abeziniji je izgledalo — pravi »Jutro« — da je Italija za nekaj časa v kolonialnem pogledu saturirana, tembolj, ker potrebuje najmanj desetletje za gospodarsko organizacijo svoje Vzhodne Afrike. Toda v smislu svoje dinamične politike in zaradi velikih prekrov, do katerih je med tem prisko v sredini Evrope, se tudi fašistični rezim ni mogel zadovoljiti z dozsenjenimi lavorikami, temveč je kmalu postavil nove zahteve v zvezi s svojim zaprtim položajem v Sredozemlju ter z življenjskimi potrebnimi novo ustanovljenega imperija. Ta je prisko do definicije italijanskih zahtev naprem Franciji in Veliki Britaniji z znano formulo: Tunis-Suez-Džibuti. Od te formulacije je preteklo več kakor leto in toda italijanske zahteve niso postale bolj določene, niti se niso o njih vodila nikaka pogajanja. Ta formulacija pomeni predvsem, da obstajajo zelo težke italijanske kolonialne zahteve naprem zapadnim demokratijama, v prvi vrsti proti Franciji. Italija se čuti ujetnikom v Sredozemlju ter smatra na nezadostno zavarovanje svoje zvezne s svojimi vzhodnoafriškimi ozemljimi. Znan je Mussoliničev izrek, da je Sredozemsko morje za Italijo življenje, docim je za ostale velesile samo prometna zveza. Italija se pritožuje nad britansko-francosko hegemonijo v tem morju, zavezniški pa ji odgovarjajo, da izrazavajo v sprejemu samo ravno-pravnost med tremi pomorskih velesilam v tem morju, medtem ko odiskrivajo italijansko hegemonijo. V italijanskem tukcu lahko pogosto čitamo aluzije na oba kluba Mediterana, Gibraltar in Suez, ki naj se vrnejo svojim prvotnim posetilnikom, ker bi se samo v tem primeru Italija cutila svobodno v tem morju. Toda s temi morskimi kluji stoji in pada vse večeljna britanskega imperija. O Malti kot strategičnem oporišču se včelo ne govoriti, ker je samo 90 km oddaljena od Sicilije in jo Italijani ne smatrajo za posebno oviro. Pač pa omenjajo doslejki prečkanje italijanske začasnice na tem otoku.

Tunis s svojo ogromno vojno luko, še dodatek je Italija velikega strategičnega in političnega pomena, ker direktno ometa Suez. Kakor je znano, živi v Tunisu nekaj ves ko sto tisoč Francov, in ravno težje ali samo nekaj manj Italijanov. Italija bi hotela ohraniti to narodno etno stanje in zahteva zato takšen statut, ki bi onemogočil nadaljnje naturalizacijo Italijanov, na to pa Francija ne pristala. Manj verjetno se edino resute, ki se stresi slično v Rimu, o konfliktoni ali skupini oblasti v tuniskem projektoratu, pa tudi o popolnoma neodvisnem Tunisu z odgovarjajočimi vplivnimi sferami. To bi bile kompromisne rešitve. Anglesko-francoska vojna monarhia v Sredozemlju je sicer po točni močnejši od italijanske, toda Italijani so prerečani, da bi obvladali nasprotnike s svojim močnejšim brodom, ponaromici in v velikansko silo svojega letalstva, zlasti s pomočjo oporišč na Siciliji in Sardiniji, docim bi seveda Otrantska vrata takoj zapli z minami.

V prometu skozi Sueski prekop je dosegla Italija po ustanovitvi imperijske že drugo mesto ter plača ogromne tarife za prevoz. Toda Suez ne pomeni za Italijo samo njene udeležbe v mednarodnem društvu in znižanje ali polne ukinitev tarif, marvej mnogo več. Italija hoče popolnoma svoboden Egipt, in demilitarizacijo Sueskega prekopa, ker bi samo v tem primeru bila sigurna za svoje zvezne z vzhodno Afriko; na to Velika Britanija ne pristaja. Egipt in Sudan sta stisnjena med italijansko severno in vzhodno Afriko, ki obe razpolagata z močno vojsko, vsaj za koloniale razmere. V primeru intervencije bi bila torej prva italijanska naloga prekriti prevoz v Sueskem prekopu. Govorno bi se tam razvili izredno srditi boji.

V okviru teh spornih vprašanj ima že najmanjši pomen luka Džibuti v francoski Somaliji. V strateškem pogledu so baje vojne luke v Eritreji zadostno zavarovane, docim se v gospodarskem pogledu Italija vedno bolj rešuje odvisnosti od luke v Džibutiju. Tudi železnici iz Džibutija v Adis-Abebo ne prisipište več nekdanje važnosti. Že lani so zgradili veliko avtomobilsko cesto iz Adis-Abebe v Asab ob Rdečem morju ter vsmerrili na njeno skoro ves premet. Tako misijo nekako izstradati omjenjeno francosko železnicu, ki bi jim potem padla v roke kot zrelo jabolko.

Ze fragmentarni pregled italijanskih zahtjev, ki pa službeno niso še bile podrobno določene, dokazuje, da so vsa ta vprašanja močno komplikirana in

skoraj nerešljiva, ker se dotikajo polozajev, ki so v zvezi z gospodstvom v sestru. Največji italijanski prijatelj med Francozi, bivši predsednik vlade Laval, je skušal svoječas s kompromisom rešiti vsa ta odprtja vprašanja, toda s francoskimi strani nikoli ni prisko do ratifikacije sporazuma, ki ga je Italija končno odpovedala v ponovno otvorilu vsi vprašanja, toda na velike sirske podlage. Sedanja vojna je postavila na dnevnih red preuredbitev Evrope in novo razdelitev kolonialnih posestev. Zato tudi Italija ne bi mogla ostati z ob robu konflikta, kakor je izjavil ondan minister Grandi. Kakor v Libiji, tako zbere Italija tudi v Vzhodni Africi veliko vojsko. Ki bi bila v stanju, da se same braniti. Toda splošno je znano, da tudi zavezniški zaviral veliko vojsko v Tunisu, Alžiru, Egiptu, Sudangu in Keniji, torej okrog in okrog italijanskih kolonij.

Glavno vlogo v teh pripravah prisujejo v Rimu Weygandovi vzhodni vojski, ki se sistematično pripravlja za vojno in puščavah Severne Afrike ter razpolaga z ogromnim številom oficirjev

ki bodo v primeru potrebe lahko sprejeli komando nad milijonsko vojsko domačinov. Vse to ocenidno dokazuje, da bi v primeru Italijanske intervencije moglo priti tudi v Afriki do vojne v obsegu, kakršnega ta kontinent še ni doživel.

Dosti jih je v Rimu, ki so prepricani, da je Italijanska intervencija ob strani Nemčije samo vprašanje ugodnega časa. Kako je za naše podnebje nerodna stvar vojna po zimi, tako je v Afriki skoraj nemogoča vojna poletja. Iz tega nekateri sklepajo, da Italija pred jesenjo ne bo stopila v vojno seveda če se medtem niso posebnega ne zgodi kar bi sprožilo vihar poprej. Nekateri smatrajo Italijanske kolonialne zahteve za tako daljnosežne, da se lahko trajno za Italijo in zadovoljivo rešijo samo v veliki vojni, po kateri bi prisko do nove razdelitve bogastev afriške celine. So pa še mnogi, ki so prepricani, da bi bili pri območjanskem dobiti volji mogoč milen sporazum. Toda vsaj zaenkrat niso nobenih znakov, ki bi kazali na verjetnost kakih pogajanj in rad Sredozemljem vise siej ko prej preteči temni oblaki.«

ITALIJANSKI ODNOŠAJ DO BALKANA

»Jutro« je prineslo iz Rima:

Kakor se je, še naknadno izvedelo v tukajšnjih diplomatskih krogih, je ameriški veleposlanik Phillips z Mussolinijem in Clamon govoril tudi o italijanski politiki na Balkanu, posebno za primer, da bi nastale komplikacije na Sredozemskem morju. Oba italijanski državnika sta po informacijah iz omenjenih krogov odgovorila ameriškemu poslaniku, da so

italijanski odnosi do balkanskih držav, posebno še do Jugoslavije, nadve prijateljski in da ni nikakih razlogov, da bi se postablšali.

Kakor je znano, je imel ameriški veleposlanik Phillips po sestankih z Mussolinijem in Clamon daljše razgovore s francoskim veleposlanikom v Rimu, z odpovednikom poslov angleškega poslanstva,

a tudi jugoslovenskim poslanikom Hrističem, katerega je informiral o izjavah Mussolinija, in njegovega zunanjega ministra Clana gledje Balkana. O teh zagotovilih je bil obveščen

tudi jugoslovenski poslanik v Washingtonu Fotič, ko se je pri Skinner Wellesu informiral za rezultate Phillipsovih razgovorov v Rimu. Tudi njemu je bilo sporočeno, da v Italiji zaenkrat nimajo nikakega razloga, zaradi katerega bi se sprijli s svojimi najbližnjimi sosedji.

Gleda na to so v ameriških novinarskih krogih v Rimu postali bolj optimistični in računajo z možnostjo,

da mir na Jadransku ne bi bil porušen, tudi če bi se Italija dejansko zapletla v vojno in zapadnila zavezniška.

Italijani bl Jadransko morje takoj zaprili in ga tako izključili iz vojnih operacij. Italija bi imela tedaj celo velik interes na tem, da ohrani mir na Balkanu in si tako zavaruje hrbot. To je tudi v interesu Nemčije. Resna neverjamnost pa bi nastala, če bi zavezniški poskusili s pomocijo Turčije in morda tudi Grčije razsirili vojno na Balkanu. Računati pa je treba s tem, da bi v takem primeru skušala uveljaviti svoj vpliv na Balkanu tudi Sovjetska Rusija, katere politika pomeni prav sedaj veliko neznanke.

V zvezi s to sovjetsko politiko se navaja primer Švedske, ki je ostala doslej prav spričo sovjetskih interesov izven vojne, čeprav je divjala ta že na njenem vzhodu, kakor tudi na njenem zahodu. V primeru, da se vojna znova razsirí, bo treba sovjetsko politiko vsekakor zelo upoštevati, ker si noben od obeh vojskujočih se taborov ne želi spopada z njim. Zato sodijo ameriški novinarski krogovi v Rimu, da se bo tudi zaradi neznanje sovjetske politike resil mir na Balkanu.

KONGRES POTLAČENIH NARODA U RIMU

VAŽNO POGLAVLJE U HISTORIJI JUGOSLAVENSKOG ODBORA

Kako je došlo do sporazuma conte della Torre — Trumbić

U »Vremenu« od 1. V. izašao je historični osnutka i rada Jugoslavenskog odbora, koji je konstituiran 30. aprila 1915. v Parizu. U tom opširnom prikazu, u kojem se govori o pripravama za osnivanje odbora i samom osnutku, o poteku rada, finansijskoj strani odbora, o negovoj organizaciji, o kriški deklaraciji, itd. — ina i jedno noglavje, u kojem se govori o kongresu na Campidogliu i zv. kongresu potlačenih naroda, ki je održan 8. travnja 1918. Kako je došlo do toga kongresa deatinno je prikazano u spomenutom noglavju, odakle se ujedno vidi, kakav je odnos bio između Jugoslavenskoga odbora i sastanju vođenih faktora talijanske politike.

»Vreme« piše doslovec:

»Kako je u drugoj polovici 1917. godine bilo nejasno, kako će se svršiti rat, stala je Engleska voditi u Švicarsku preko generala Smutsa ugovorec sa Austrijom radi zaključenja eventualnog separatnog mira, da bi se na taj način Njemačka izolirala. Slične pregovore vodila je i Francuska. Talijani i Jugoslaveni našli su se u skrifu: i za jedne i za druge bio je separatni mir, koji bi garantirao daljnju egzistenciju Austrije, a ne protiv buduće Jugoslavije, stvorenu je neka baza za zblženje i sa-

U Englesku bilo je javno nujnije podijeljeno i H. V. Steed podnjo je engleskoj vladni predlog, u kome je razlagao neracionalnost takvog rješenja, i predlagao da se mestno toga rat dalje vodi i protiv Austrije, koju treba onesposobiti za dalje ratanje tako, da se revolucioniraju njeni potlačeni narodi običanjem i garancijom slobozvezdine i nezavisnosti. Izvršenju ovoga projekta smetao je odnos izmedju Italije i Jugoslavije, koji je uslijed Londonskog pakta bio toliko zaščoren, da Jugoslavenski odbor nije u Italiji činio nimo svoju delegaciju. Engleska vlada bila je spremina da privrati Steedov projekt u slučaju, da između Talijana i Jugoslavije dođe do nekog izmirenja.

Malo iza proglašenja Wilsonovih 14 točaka došao je u London talijanski premijer Orlando, koji je primio dra Trumbića, ki je imao dve razgovor. Kad je poslije toga talijanski ministar vanjskih poslova Sonnino u parlamentu izjavio, da je Londonski ugovor sklopjen protiv Austrije, a ne protiv Jugoslavije, stvorena je neka baza za zblženje i sa-

radnju. Kao rezultat mnogih razgovora i pregovora došao je u London poslanik Andrea Torre u cilju, da u ime talijanskog parlamentarnog bloka vodi oficijelne pregovore sa Jugoslavenskim odborom radi saradnje u borbi protiv Austrije.

Nebično teški i zategnuti pregovori nisu u toku od nekoliko dana doveli do nekog rezultata. Obije strane bile su svjesne da mora postići svoje ciljeve samo porazom Austrije i da treba u obstromanu interesu sproščiti svaku raspravljanje o separatnom miru s njome. I bilo su svjesne da se u tu svrhu moraju nekako da slože. Ali Talijani nisu mogli odustati od Londonskog Uzvora, a da ne dobjaju koju koncesiju, a da druge strane se Jugoslavenski odbor ne smatra legitimiranim da žrtvuje ma i najmanji dio nacionalnog teritorija. Izgleдалo je da će doći do prekida pregovora i Jugoslavenski odbor zasjedao je permanentno i danju i noču. Na kraju je Andrea Torre ultimativno stavio svoj konačni predlog za kompromis sa izjavom, da su radnjanutuje v Rimu.

Kasno u noč razvao je Trumbić sjednicu Odbora. Razložio je situaciju i povela se svestrana diskusija. Upozorio je prisutne drugove da njihov zaključak može imati krapnog, a možda i kobnog uticaja na dotadašnje smjernice engleske politike prema Austriji, i da moraju biti spremni, da će in eventualno biti otkazano gospodarstvo i tako onemogućiti daljji rad u Engleskoj, zamolio je prisutne, da obzirom na važnost pitanja i na težnju momenta glasaju motivirano na zapisnik.

Zaključak je bio jednoglasan: da se ipak ne može privrhavati Torreov poslednji predlog, nego da mu se ima predložiti novi kompromisni predlog, koji je još v toku neki stiziran. Odmah v jutro sastao se Trumbić sa Torreom u Steedovoj kući, zide je Torre nakon dugog i žilavog raspravljanja ovakvu stizaciju konačno privrhol. Rezultat saščeli su Trumbić, Torre i Steed odmah Forreign Oficir. Ugovoreno je sa Torreom, da će se v Rimu sazvati kongres predstavnika potlačenih naroda Austrije i da će na njemu biti publiciran sporazum Torre-Trumbić.

Dne 8. aprila 1918. godine otvoren je na Kapitolu u Rimu sa velikim slajem taj kongres, koji je stvorio mnogo zaključaka, kasnije provedenih u dijelu. Poslije kongresa primio je talijanski Kralj dra Trumbića i zadrgao za u dugom razgovoru u svom dvorcu Racconigi. Interesantno je da je kod predgradnja za sporazum saradivala sa Torreom jedna več i tada upadljiva ljestnost, koja se popela do vrhunca historijske moći i veličine — Benito Mussolini.

Poslije kongresa stvorene su u Italiji dvije delegacije: jedna v Rimu, koju su sastavljali dr. Dinko Trnajstič, Jovo Banjan in Veljko Petrović, a druga kod talijanske Vrhovne Komande u Padovi, kojoj je bio na čelu dr. Milivoj Jambrišak.



*Uz preslicu...
(ZENA IZ JUZNE ISTRE)*

**Prašljive su njeve noge
i stare cavate.
Milo lice zbradalo se,
skrbeti se za tez...
(Mate Balota)*

Životna zadaća Andre Maginota

Tko je bio tvorac francuskog tvrdjavnog pojasa na istoku

Poznato je da nikt ne ljubi domovine onoliko, koliko onaj koji ju je izgubio. Razni emigranti, koji su bilo s kojeg razloga morali ostanuti rodnim krajem, pređe su uzorodoljubi, i njihova imena zadržali bljesnuti uročenim stijonom u historiji borbe njihovog naroda za oslobođenje. Naravito je poljska emigracija u prostosti dala (njih) najveći svjetlosti imena. Međutim nista manja nije bila na ljubici francuskog emigranta iz Alzirje i Lorraine, koji su postige kognom njemačko-francuskog rata 1870., prebjegli u Francusku. Francuska literatura, prepuna je dirljivih opisova stradanja, pozitivnosti i junastvu tih francuskih rođoljuba, i njihove djece.

Jedan od takovih narodnih junaka francuskog je i André Maginot, čovjek, koji je izgradio glasorit "Maginotov liniju", da bi imao za svu vremena osigurao svoju domovinu od neprijatelja.



André Maginot

André Maginot rođen je u Parizu 1885. godina nakon njemačko-francuskog rata od 1870-71. Njegovi su roditelji napustili Elzas i Lotaringiju, kad je ova pogranična zemlja pala u ruke Nijemaca.

— Ovdje nam više nema dobrog života — rekao je Maginot zabrinuto svojoj ženi i tako su oboje posli u Pariz, u posve novu okolinu. Sreću su međutim bili i dalje vezani uz njihov ljepljiv, blagoslovljeni zavičaj, kojeg su se nadali jednootput opet vidjeti...

1885. U istom stanu igra se sedmogodišnji André na tlu s figuralama za gradnju i slaze posebne neke utvrde i jarke. Je li se već onda u djetinjstvu duši pojavila slutnja njegovog kasnijeg životnog dijela?

A onda se vidi Andréa Maginota, u vojničku odjeću njegove zemlje. Svoju je dužnost nastupio s ljubavlju i odusevljenjem, ali nije bio rođeni vojnik, kao što je to njegov otac nekot zeleno i cemu je sanjao. Nakon svog dugočeka službovanja okreneo se politički. Prva poznavanja pričudnih i vojničkih stvari, te njihova povezanost pokazao je, kao skromni upravni činovnik u Alziru, gdje je uveo nekoliko važnih obnova.

U Parizu obratio je mlađi, temperamentalni čovjek, svojim sudjelovanjem u aktivnom političkom životu na sebe pažnju.

U svojoj duši bježi čist Francez, korenit Lotarinskim, kao general Gamelin, koji potječe iz istog kraja, bježi čovjek koji je smisla proučnik bio stvar, njezin temelj, čovjek koji je poka-

zao mnogo sruca i za svoje protivnike i mnogo razumijevanja za ljudske slabosti. Godine 1919. pojavio se po prvi put kao zastupnik gauche Républicaine demokratice u širokom krugu javnosti. Već njegovi prvi govorovi pokazali su kud brodi i kakvom snagom namjeravaju dočekati svoj cilj. Maginot bježi sajan govornik. Govorio je u slikama i usporedbama znac oduseviti svoje slušatelje i upravo ih osvojiti. Sam kao čovjek i političar nije bio castohlepan. Vrijedio je međutim, kao strasan kritičar, kojeg su se bojali. U svom je krugu uzivao velik autoritet.

Kad je njegov otac zaključio oči ostavio je svome sinu veliku jednu misao: Elzas i Lotaringiju.

André Maginot razumio je svog oca na smrtnoj postelji. Elzas i Lotaringija morali su se vratići Francesku. U tim trenutcima zakleo da će poratiti da se završi njegovih roditelja vrati njegovom domovinom!

— Majka Franceska sramotno je prevaraena. Jedno od neizjedne najbolje djece živi pod stranom vlaštu. Treba ga vratići pod okrilje majke! — znao je četvrti reči svojim prijateljima.

Kao državni podstajnik počeo je svatu propagandu u kabinetu s mnogo takta. Svagda je iznova obradljivo svoju temeljnju misao s druge strane. Nikad neceptuno, svagda savršeno, s punim talentom umjetnika i velikog organizatora. Ljeto za ljetom provodio je vrijeme svog oporavka na njemačko-francuskoj granici, te nekoliko metara od izgubljenog zavičaja, mjestu stogodišnjeg borbe dvaju velikih naroda.

Sate i sate sjedio je tih dana na kakov usamljenom pogranicnom kamenju i gledao preko ravnicu Lotaringije, koja se u ljetnom žaru ili u jesenskom sunču maglici pružala pred njegovim očima. Poznavali su ga u tom kraju. Dobro se znalo za ovog mladog čovjeka, koji se toliko često ovako čudno vlađao. Mjesta su ga pozdravljali plaho i s poštovanjem. Mnogi ga, šta više, nisu smatrali ni posve normalnim, ali nijedan nije mogao iznijeti ni riječ prigovora, kad bi on njima očitovalo svoju najtanju nutritiju, odao im svoje skrovite misi.

Mnoge i mnoge noći prosjedio je on u priprrosti gostionicom ove pogranicne zemlje, okupivši oko sebe muške stanovnike selja i pripovijedajući im o izgubljenom djetetu... svojem očišćenom zavičaju...!

U ovim satima, danima i godinama rodili su se u njegovoj glavi planovi za čitak utvrda, koje bi njegovu ljubljenu domovinu — jedanput za uvijek — kad bude opet osvojena zaštiti. Maginot nije bio nikakav vojnički strateg, nikakav tehničar, nikakav in-

žičar, nikakav mješnik. Ali s energijom koja je gotovo graničila s fantazijom, radio je od tog časa na svojim proučavanjima, da ispunjava svoje životno djelo.

Bijase godine 1913. Prvi prijedlog oblači navukli su se povrh Europe. Maginot je bio pozvan u ministarstvo rata.... Korak dalje za njega. S neprispolobivom odlučnošću i marljivošću poradio je na tonu, rađec i dan i noć, da prikupi nužne podatke o organizaciji i spravama francuske vojske, o njezinoj oružju i lješti. Često i često putu morala ga je njegova mlada supruga u samu zoru, u trijeti sati trgnuti od njegovih planova i spisa, da si priušti još barem koji čas odmor!

I jednog dana došlo je do toga, da je iznai svoj projekt u kabinetu. Vjerujući u svoju pobedu... Ali njegovo vrijeđe je još nije došlo. Slušali su ga, postavili mu nekoliko pitanja... Billi nesuo nepovjerljivi, smješkali se... Nisu ga razumjeli.

Tada je došlo do strahovitog loma. Europa je potresao svjetski rat. Maginot se boril dalje, iznajmači postojano svoju ideju. Dobri prijatelji hteli su ga zaštititi kod kuće... Neka nastavi svoj rad u kabinetu. Ali André Maginot bježi drugog mišljenja.

— Moja me domovina sada treba na drugom mjestu — rekao je. — Ja ču sadu svoju dužnost izvršiti u streljačkim jarcima, noću pomoci kod pobjede Franceske!

Briand je uzbljesnio kao pobješnjeli tigar:

— Ovaj Maginot dovodi me do ludila. Čovjek je na mjestu, ali tvrdoglav do skrajnosti!

Maginot se ni od tog nije dao da zaštititi. 24. kolovoza otpušteno je na frontu — kao prosti vojnik. Kad je došao k četiri njegov se zapovjednik živo iznenadio.

— Maginot vi ovdje?... A Pariz?... — Sada me ne treba. Tu ču sad biti uz svoje drugove!

Maginot je dokazao, da ga se može tražiti. Svagda bježi na mjestu, na strazi, ophodnji, opasnim mjestima bez straha.

Nakon pet ratah mjeseci postao je sergent — nakon godine dana časnika, za sve je međutim bio i kasnije sergeant Maginot, dobr, dragi André s čakosko-lotarskih granica.

— Camarades — znao bi reći — pođujte prekrasnu zemlju pred sobom. To bježi zavida mojim roditeljima, mojim domovinama, domovima naše braće. Ta zemlja pripada nama, Francesko, kao Španija Parizu. Ova zemlja zaslužuje našu hrabrost!

Dosle su teške borbe, tvrdi dani. Maginot nije očajavao. Godine 1916. u velikoj bitci pred Verdunom stavlje je Maginot sve na kocku... Proslavio se kao raketko tko. Nekoliko puta ranjeno došao je u bolnicu. Glavni liječnik temeljito ga je pregledao. Nakon tri tijedna rečeno mu je:

— U pozadinu! Trajno nesposoban! — Zbogom camarades! Moram ići, no kugodjem podjem biti cu svagda duhom uz vas. Na jednom drugome mjestu nastaviti cu sada svoju borbu!

Vrativši se u Pariz, došao je u ministarstvo rata, gdje su njegove organi-
točno obveščali o prenašanju teh bombenega mesta na drugo. Varnostni or-
gani se niso pač upali resno nastopati. Spridu tegu je skoraj naravno, če je pol-
icijski ravnatelj po nekem slagu dal nadzorovati celo višu policijske funk-
cionarje. Toda tudi sam Lasciac je imel
u tem pogledu svoje hibe, saj kot pol-
icijski svjetnik s funkcijom ravnateljice ka-
zel nekak udručno popustljivost i reden-
tistom in prav tako čudno strogost proti
svakoj akciji Slovencev u Trstu. Tako je
leta 1903., ko se neznani zlikovci, ki pa
so po vojini sami izdali svoja imena, dvi-
gnili neko nedeljo opoldne na stolpu
tržaškega magistrata italijansko trikolo-
ra. Lasciac sel k tedjanju županu Sandrinelli, ki je bil zaradi tega zelo
razburjen, in ga je tolažil čes da je to
bilo delo miladienke razpojasnjene. Enako je leto dno pozneje po nekem
svom prijatelju da odstraniti iz neke
izložbe fotografije z neke proslave u Vidunu, preden bi na njih policijski
agentje ali konfidentije mogli ugotoviti
tržaške udeležence te irentističke ma-
nifestacije pred samim Italijanskim kraljem.

Še nekaj je u Lasciacovih spominih, zaradi česar so za nas zanimivi. Po njih dobitno namreč dokaj živo karakterizaciju raznih gospodov, ki so vedeli u zadnjih desetletjih pred in med sve-
tovno vojno na Primorskem. Morda je Lasciac u kakem primeru iz osebne uža-
jenosti preošter, toda u glavnem kaže,
da je njegova karakterizacija verodostoj-
na in nam odkriva skrivnosti avstrijske
kamarile u dunajske zemlje, da rabijo sedanjene generacije bolj znan-
i razraz. Kot primer naj navedem tu samo
samih vrst irentistov policijo sproti-
zatkovali s predobi pri slugi; v sobi
djurnistov je ugotovil, da je bilo name-
sto štirih tintačnikov kar pet, in je zahteval,
da se mora uradno dognati, odkod
je prije peti tintačnik, kajti izjava enega
izmed pisarjev, da je tintačnik njegova
osebna last, ga ni zadovoljila. V sobi
komisarija pa je opazil, da manjka plij-
avnik. Ko mu ga je sluga prinesel, se
je plijavnik od starosti dobesedno raz-
padel pri samem nazemstvu. Še lepiša
pa se je namestniku pripretila u Bujah,
kjer je obtical s čevljem do gležnja v

zatorske sposobnosti u to vrijeme na-
pose trebali. U kratkom vremenu od šez-
deset dana izvršio je on pravi preokret,
kojim je francuska obrambena snaga po-
jačana za četrdeset posto. Ali i to bija-
še tek jedna etapa, kratka međusta-
nica.

Nova potreba bacila je Maginota u ministarstvo za mirovine, gdje je bilo vrlo slabo reda i sredenosti. On je i tu ljudski pritegnuo, našavši se pred go-
milom poslova. Nije popustio. Nije se odrekao svog starog plana. Naprotiv.
Jednom će doći vrijeme i za njega —
vjerovao je...

Rat se primicao krajem. Elzas i Lotar-
ingija bježi opet francuske. Maginot je plakao od radosti.

— Nikad više ne će ova zemlja biti
izgubljena — rekao je general Wey-
gand.

Da li je još uvijek dolazio prerano?
Nije li zaista nitko imao razumijevanja
za njega?

Nije međutim prošao ni dan, kojeg
se André Maginot ne bi bio borio za svoju
ideju, da se Francescu za uvijek, vje-
čno, zaštiti od neprijatelja.

Godine 1922. vratio se opet u mini-
starstvo rata. Bile su već prošle četiri
godine od konca svjetskoga rata. Maginot
već bio je 45 godina. Pokraj njega
sjedili su Polcaré i Millerand.

— Jedanput će opet biti rata — po-
čeo je on svoj govor. — Jednom ćemo
opet morati pogradići oružje. Nikad vi-
še ne smije medjunarodni nikakav nepril-
jednik prodrijeti u našu zemlju... — nikad
više nitko pustošiti Francesku... Moramo
mo se osigurati za sva vremena.

Maginot je izložio svoj plan... Go-
vorio je sate i sate, goreći od odusev-
ljenja.

To je moj prijedlog naciji!
Policijski su sklapali ruke. Nemogu-
će! Fantazija! — Otkuda novac...?

Dva čovjeka bježi međutim drugog mišljenja. Pozvalo su generale Gamelin i Weyganda i zatražili se njihov sud. Tri danas kasnije imali se vojničko
prosječno mišljenje: Maginot ima pravo. Njegova je linija neprobola tvrdjava, projekt, koji izazivale udjeljenje, jer je tako jednostavan, a tako dječkovoran. Treba još tek proracunati neke sitnice, objasniti neke manje važne stvari.

Maginot je odmahno: konacno!

Dva mjeseca kasnije pala je definiti-
tivna odluka: graditi će se Maginotova
linija, — podici će se zvoden obrok, ko-
ji će za sva vremena osigurati granice

Inžiniri su počeli svoj posao. Radili su pod nadzorom samog Maginota, koji im je formulirao svoju zamisao.

1930. počelo se graditi... Nakon go-
tovo dvadeset godina borbe Maginota,
končano je njegov plan počeo provo-
diti u djelu.

— Draga moja domovino, sad možeš
biti mirna! — usklknio je Maginot.

Prve loptate zarinule su se u zeniju.
Sedam godina trajao je ogroman rad,
kojeg je obavljala čitava vojska rad-
nika i koji je stajao oko deset milijuna
funti.

— Neprobjedno! — napisao je Maginot
crvenom olovkom na svoje planove ne-
koliko dana još prije negoli je 1932 za-
kljepio oči. Tifus je skrio tvorca ovog
orišaškog djela prije negoli ono bježi
izgradnjom do kraja, prije nego je nje-
govo djelovanje, te njegova snaga bila
ispisana...

Maginot, skromni sergent je mrtav
... Njegovo djelo živi...

Spomini Alekzija Lasciaca

(Konec)

Socialisti so predbacivali italijanskim nacionalistom, da samo hlinijo liberalizmom u nacionalizmu, ti pa so obratno zmerjalj socialisti, da so lakaj te danega tržaškega namestnika prince Hohenloheja, ki ga je prav zaradi njegovih simpatija do socialistov imenovali rdečega princa. Ko je bil hrušč u mestnom svetu najhujši, se je oglasil k besedi zastupnik Slovencev dr. Rybar, in predraglaj, našeg ne najvećeg ugovotivog, kdo je većji petoljulik, tisti ki se klanja nadvojvodinji, ali oni, ki se klanja prinici. Seveda se so takoj znašili italijanski nacionalisti u socialisti u napadu proti Slovencu, ki si je upal zbrustiti jim v obrazu resnicu.

Sicer pa je Lasciac Slovence in Hrvate smatral za lisjake, ki so vedno vodili prikrito opozicijo, a so na zunaj nasproti račun vladnim osebnostim Karališča prijazno lice. Nedvoumno so se raznizipani in zastupniki naroda zlasti na Goriškem čestokrat prevele klanjali, tako da so se počasenosti gospodije same vpravljali, s čim so zasluzili toljke časti in slave. Morda pa je bilo to pretirana čas-
ćenje u duhu fasa, kakor bi se dalo sklepati po pojedinim o prilikih zopetne izvolutne Konjedice za župana u Plevnji pri Kanalu, ki je Lasciac podrobno opisuje. Ne bom tu navajati — menjujam te naravnost pantagruelske ali trimallinske pojedine, ki je trajala od poldne do pozne večere. Zadostuje samo, ako vam povem, da je obsegala štiri akte:

in da bi program (jedilni list) vsakega aktase delat čast marsikatov slavonskih večeri. Polurne pavze med posamezni akti so izpolnjivali s petjem. Prije pavzi so običajno svetovaci zapeli "Haj Slovanje", v drugi neki Haydenovićev korali (Lasciac je verjetno u svojem sovraštvo do Slovencev tako prekrstil Hajdinu!), v tretji pavzi pa "srpsko bojno pesem" "Ubbo, ubo". (Tako namreč piše Lasciac, ki se hvali z znanjem još nekaj slovenskih činjanj.)

Način na koji so se odigravale na policijskem ravnateljstvu o prilikli raznih irentističnih izgredov in atentativ. Povremeno sam, da se citajo te scene, ki so podane v obliku dialogov, kakor odlično komedij, ki spominjajo na Gojgojevega "Revizijsa". Sjajna je tudi sama karakterizacija vodilnih osebnosti pri tržaški policiji ob Lasciacovem prihvodu u Trst, kot višega policijskega svetnika. Starješin Tržaščanom so go-
tove še v spominu razni Busiči, Ažli, Zekeliyi, Zieglerji, Haendeli, ki niso pozvali nobenega deželnega jezikala ali kvjetemu slabo samo italijanski, ki pa so imeli zato še celo vrsto drugih napak.

Zato se ne smemo čuditi, da so morali n.pr. varnostni organi u teku enega dne trikrat na lov za bombarni, kih je skrivalo italijansko irentističko društvo "Ginnasticas", dasi je konfident iz samih vrst irentistov policijo sproti

zelnji predsednik Kranjske, drugi na-
menjali Dalmacije in tretji predsednik
pomorske vlade u Trstu, tako da je leta 1913. saški kralj Gustav ob svojem obi-
isku u Trstu vprašal, ali so grofji Attems
i tabulariani na guvernerska mesta. Edini-
na njihova zasluga pa je bila, da je bila
njihova sorodnica "Obersthofmei-
ster" pri nadvojvodini Mariji Žožefi.
Kakor in kakem humorističnem listu
se čita poglavje, ki opisuje obisk na-
menjalka grofja Gošsca v Poreču, kjer
je bil tedaj Lasciac okrajni glavar. Gošs-
ci je dal najprej poročati od zdrevn-
jega referenta in se je silno zanimal
za razne paraspadije, epipadije ili hi-
podesadje... Davčnemu inspektorju je
privatno naložil, nai strogo izterja za-
ostale davke. Ko pa je pogledal v kni-
ge in videl ime nekega svojega osobnega
prijatelja, obremenjenega za ka-
kin 1000 tedanjih krun, mu je priporo-
čilo najveću opzornost. Sicer pa je bila
stvarna revizija skrajno malomarna,
zato pa je bil tem strožji pregleđ in-
ventarija. V zapisniku je prisošlo, da peti
stol iz glavarjeve sobe ni bil na svojem
mestu, temveč da je bil (kot docela
neraben) v predobi pri slugi; v sobi
djurnistov je ugotovil, da je bilo name-
sto štirih tintačnikov kar pet, in je zahteval,
da se mora uradno dognati, odkod
je prije peti tintačnik, kajti izjava enega
izmed pisarjev, da je tintačnik njegova
osebna last, ga ni zadovoljila. V sobi
komisarija pa je opazil, da manjka plij-
avnik. Ko mu ga je sluga prinesel, se
je plijavnik od starosti dobesedno raz-
padel pri slugini rokali in je v zebino vred-
padel samem pred samega namestnika. Še lepiša
pa se je namestniku pripretila v Bujah,
kjer je obtical s čevljem do gležnja v

SLAVENSTVO OTOKA KRKA

PROBLEM ROMANSTVA ISLA VENSTVA NA NAŠIM OTOCIMA

Glavno predslavensko naselje na otoku Krku zove se ponosno na rimskom kamenom spomeniku splendidsima civitas Curictarum, što znači »vrlo slajan grad Krčanac«. — Curicta je Ilirska Izvedenica za oznaku stanovnika od Curicum (naglas na prvom v), kao što je naša Krčanin od Krk. — Naš naziv otoka i glavnog mesta na njemu, Krk, tačno odgovara predimskom i rimskom nazivu Curicum. Kojem je mediteranskim jezikom pripadao ovaj naziv, to se ne zna; a još manje se zna što su upravo znaci Izgleda da nije ilirski.

Lingvist se najviše čudi činjenici što stari nazivi nijesu očuvani Romani, nego Hrvati.

Talijanski zovu ga Veglia, što se osniva na nazivu domaćini izumrili Roma. Na Veglia ih Vlaki. Prvi je naziv zabilježio car Porfirigenot, oko polovine 10. vijeka, a drugi Vrbničanin Feretić na početku prošlog vijeka.

Talijanski naziv tumačili su učenjaci na razne načine. Od svih tumačenja najvjerojatnije je one koje vidi u Vekla ili Viki latinski pridjev z. r., koji znači »star«, a glasio je već u vulgarnom latinskom vescus (izvedenica od klasičnog lat. pridjeva vetus »star«). Ovom pridjevu se ima dopuniti imenica civitas zgrad, kako se je Krk zvao na pomeđutom rimskom natpisu. Talijanski nazivi znači u prijevodu »star grad«, onako kako su u prvo doba Slaveni zvali i druga starina rimska naselja na Jadranu. Ako je tako, onda se pod izvjesno ima uzeti da je na ovom otoku u blizini grada Krka morao postojati i »Novi grad«.

Historijska vrela nijesu nam očuvala obaveštenja o tome gradu, niti nam kažu kako su domaći Romani upravo taj »Novi grad« zvali Mlada nauka, koja se zove toponomastika, nauka koja se bavi ispitivanjem imena mesta, može ipak da riješi ovaj problem.

Ispitujuci imena mesta na ovom otoku, ustanovio sam da se imena mesta, koja nose na sebi biljez starog romanskog govora grada Krka, nalaze južno od potoka koji ide od Punte Felone, sjeverno od Glavotoka blizu Malinske, iznad Muraja, siječe cestu što vodi od Krka do Vrbnika u blizini Nove Biske.

Južno od ovoga potoka ima najviše stariji romanski imenski nazivak oko današnjih naselja: prvo, oko grada Krka, drugo oko Aleksandrovu, koje se prije svjetskog rata zvalo Punat, što znači most, jer je ovde bio zaista ne-kid most, koji je vezivao ovo mjesto sa poluotokom Prnibon, kuda je vodila stara cesta u grad Krk. Taj most ne posmio ni mletačka vrela. Znači da ga je neustalo još prije definitivnog dolaska Mlečana na Krk iz Frankopana.

Iz ove činjenice izlazi da se je »Novi grad Krk« (Civitas nova) morao nalaziti bas na mjestu gdje se danas nalazi A'ksar »trovo« (Punat). Druge mogunosti nema, jer tragova drugim starim naseljima nema.

Oba nose naselja bila su zaštićena utvrđenjima iz ranog bizantskog srednjeg vijeka. Oba nose starinski romanски naziv castellione, diminutiv od castellum »grad (kao utvrda)«. Utvrđenje

kod Aleksandrovu nalazilo se na malenom otoku u zalivu što tvori Prniba s obalom Aleksandrovu. Ovaj otocić zove se hrvatski Košljun, što tačno odgovara romanskom Castellone.

Ovo utvrđenje potječe zatočeno s vremenom dok je Krk pripadao zajedno sa ostalom Dalmacijom bizantskoj tezi (= provinciji). To potvrđuje i okolica odnosno grad, koji je nazivao

nebrojeno puta i u pisanim dokumentima s ovoga otoka, kao i u nazivima za zemljiste čestice, na pr. Vele druma na itd., Drmunić, a dolazi i u romanskoj diminutivnoj Izvedenici Drmuncāl. Ovo posljednje znači da su ovu riječ poznivali i krčki Romani i da su je Hrvati od njih preuzeли. Riječ drmuncāl takođe odgovara grčkoj (bizantskoj) drymon, što znači »sumac«. Na srpsko-hrvatskom teritoriju dolazi grčka riječ i to, posvećena sveću Donatu, stovanom i još samo u Vardarskoj banovini, kao

neznato. Izgleda da nije ilirski.

Lingvist se najviše čudi činjenici što

stari nazivi nijesu očuvani Romani, nego Hrvati.

Talijanski zovu ga Veglia, što se osniva na nazivu domaćini izumrili Roma. Na Veglia ih Vlaki. Prvi je naziv zabilježio car Porfirigenot, oko polovine 10. vijeka, a drugi Vrbničanin Feretić na početku prošlog vijeka.

Talijanski naziv tumačili su učenjaci na razne načine. Od svih tumačenja najvjerojatnije je one koje vidi u Vekla ili Viki latinski pridjev z. r., koji znači »star«, a glasio je već u vulgarnom latinskom vescus (izvedenica od klasičnog lat. pridjeva vetus »star«). Ovom pridjevu se ima dopuniti imenica civitas zgrad, kako se je Krk zvao na pomeđutom rimskom natpisu. Talijanski nazivi znači u prijevodu »star grad«, onako kako su u prvo doba Slaveni zvali i druga starina rimska naselja na Jadranu. Ako je tako, onda se pod izvjesno ima uzeti da je na ovom otoku u blizini grada Krka morao postojati i »Novi grad«.

Historijska vrela nijesu nam očuvala obaveštenja o tome gradu, niti nam kažu kako su domaći Romani upravo taj »Novi grad« zvali Mlada nauka, koja se zove toponomastika, nauka koja se bavi ispitivanjem imena mesta, može ipak da riješi ovaj problem.

Ispitujuci imena mesta na ovom otoku, ustanovio sam da se imena mesta, koja nose na sebi biljez starog romanskog govora grada Krka, nalaze južno od potoka koji ide od Punte Felone, sjeverno od Glavotoka blizu Malinske, iznad Muraja, siječe cestu što vodi od Krka do Vrbnika u blizini Nove Biske.

Južno od ovoga potoka ima najviše stariji romanski imenski nazivak oko današnjih naselja: prvo, oko grada Krka, drugo oko Aleksandrovu, koje se prije svjetskog rata zvalo Punat, što znači most, jer je vezivao ovo mjesto sa poluotokom Prnibon, kuda je vodila stara cesta u grad Krk. Taj most ne posmio ni mletačka vrela. Znači da ga je neustalo još prije definitivnog dolaska Mlečana na Krk iz Frankopana.

Iz ove činjenice izlazi da se je »Novi grad Krk« (Civitas nova) morao nalaziti bas na mjestu gdje se danas nalazi A'ksar »trovo« (Punat). Druge mogunosti nema, jer tragova drugim starim naseljima nema.

Oba nose naselja bila su zaštićena utvrđenjima iz ranog bizantskog srednjeg vijeka. Oba nose starinski roman-

ski naziv castellione, diminutiv od castellum »grad (kao utvrda)«. Utvrđenje

dobro in uporabno.

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno, je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega slovenskega upravnega in političnega uradnika. U splošnom je njegova sodba o njih ugodna u nekaterim naravnost zavida kariero, ki so jo napravili v slobodni Jugoslaviji, enega pa si je res izdatno privoščil in mu posvetil već kot dve strani svoje knjige. Sodbo o njem pa je zaključil s besedami: »Kar je avstrijska vlada zavrgla kot neuporabno,

je smatrala Jugoslaviju še vedno za

dobro in uporabno.«

Zaključujem s kratkim izvlačkom neke epizode, ki utegne biti tudi danes še u maršikaterem pogledu poučna. Leta 1895. so splavili v Trstu Lloydov parniki Graf Wurmbrand. Popoldne so se zbrali vsi dostojanstveniki, ki so prisostvovali spлавu, na vrtni veselci pri baronu Reineltu. Med plesom na posebnem odru sredi vrta se je pripeštela malo nrešča. Predsednik austrijskega parlamenta, ki je pravkar plesal z nadvojvodinom, ki je bila kumica ladji, je padel z odr, za streho ni potegnil plešalko za seboj. Kmalu nato je bila velika pojedina. Pri neki mizi so sedeli nemški krščansko-socialni poslanci Lueger, Gregoritsch, Schneider in Peter Schnabl. Z njimi v družbi so bili tudi Lasciac in dva višja poštne uradniki.

Po čudnom naključju je ta miza ostala brez postrežbe. Ko so se drugi že stavili in si napijali s šampanjem, so oni se vedno čakali na postrežbo. Zato so omjenjeni poslanci glasno začeli zmerljati gostitelja. Gregoritsch je lastnoročno strgal nekemu slugi iz rok ribo, ki je bila namenjena sosednjem mizi. Lueger je neprestano kritkal »Majorajze, majorajze!« Lasciac sam se je potrudil k bifeju in jim prinesel mesa, kruha in vina na mizo. Lueger se ni dal potolaziti. Nekaj dana posjeće je njegovoj

dunajskoj glasilo objavilo skrajno stupen članek proti gostitelju baronu Reineltu, posebno pa proti njegovoj suprogi, ki so jo zaradili njeone nad vse skandalozne preteklosti zapustili celo lastnu otroc. K taki družini pa je namestnik Rinaldin spravil člane cesarske hiše.

Opisal pa je tudi tega ali onega

Fanici Jelinčičevi v slovo

Mesec dni bo skoraj, draga Fanice, od kar si našla v domorini, visoko nizje v cerkljanskih hribih, po težkem in razdrapnem življenju svoj poslednji dom. Jas mislim nate dan za dan, noč za nočjo. In nemore domnevi, da te ne bo več nikdar k meni, da se mi bora nikdar več sprahajati na samotni poti, da se ne bora nikdar več razgovarjati o domu, o turizmu, o delu, o Šoči in vsem, kar leži tam ob njej. Veden zvono mi vsekarj, ker leži tam ob njej. Saj je mrtva. Te vedno znova za nekaj zgrabi za srce in trga iz njega kos mladosti, kos streljenja. Dan za dan prenemajo moje misli vse naprej življensko pot od prvega srečanja v Poljanu do poslednjega ko si prispevala sosednji svetu Šoči.

Skaže si poslovna, cista spoznjava Žena. Žena je tudi mala, tudi slabka in slabomorna, tudi bolj in tudi bolj močna, zdrav, krije se pred vami. I casih se mi je želelo, da vam ne kažege kot same energijo, kot same življe. Si se je dajalo čudovito moč in te spremišči, da dorbeneh Štavovitskih ne bi žigali in pritakovanja svojega Zorke.

Ko seva se našla v Tolminu, si bila v spremstvu končniku. Kmalu si spoznala, da je redkih v njem težak in korenin, da so stene končnika protesen in predčebel, da skozi nje ne bo mogče toliko delati, koliko ti je narekovala svoja resti. Zapustila si z avtom, zlačila med nas zunanje, ki se nismo niti zaredili, kdaj so si postala naša radnica. Casi so bili težki. Tako male je bilo v njej prostora za vse tisto kar ga imamo stojanje v sredobi domorini. Treba je bilo življencenja in dela, treba je bilo pozabiti nas in na svoj mladostni krijevino ter žetiči samo enemu, roditi gradi, da je ne poplavi prehitro moreje tujine. Z živo besedilo in neizrečeno lubezenjem si nas natajala k samoodpočevanju, k življenu za to edini cilj.

Treba življencenje in trda leta otroške dobe v cerkljanskih hribih so ti izobilovala značaj in mu dala petjal nepopustljivosti, kendar se je slo za našo stor in za pravice revnih in zamevančnih. Tuk pre maturo si bila, ko so izključili tri tovariste. Preveč to je bolela njihova kritičnost izključeval. Nisi mogla molitvi. Odločno si porazgivali svoj glas in porazdelili olokupnemu profesorskemu zboru, da ne dela prav. Potem si sama v znak protesta zapustila iz šolskih. Posredovali pa je bil žal za te, saj si bila najboljša učenca in najboljša vrtcu. Vabilo so da trdi prijaviti, da je prisla delati resni maturo in zavrnati. V gnuvu do onemogočenja se je zapisala: Sedaj študirat željam v psichologiji. Maturirala pa je. Niroman počela cepiti svoje energije za pravico starejših. Sprva je spisala članek, da je vse posvetila študiju in življenju. Še vedno želi, da bo vse posvetila.

V delu in tovaristvi si našla svojega bruga Zorka in načrtaла novi svojo usodo. Za ves trud si dobitilo platičilo v enotni konfinaciji, kamor si se podala z domesnečnim otroštvočkom. Klikorak si mal pripovedoval, da si srečala tudi v Južni Italiji dobre ljudi. I tuje si značila navezati vase, da so plakali, ko si se vratala domov — v svobodo. Kako je bilo tedaj pri srcu, re same Bog. Potorala si s smrtno bolnim otrokom in z zastopom, da ne boš več načela v Gorici Zorka, ker so ga med tem časom zaprli. V obupni grozi si mislila, da bi ti dele vesaj do Goriče ostalo živo. Bog je tedaj ustisal svojo moliter, pustil ti je otroka, da si da lažje prestrela res duševne muke rimskega preseča.

Po procesu si šla v Jugoslavijo, zato da bi preteljala sebe v otroka, da bi vstavljal svoji Radi božotnosti, če bi Zorka ne bilo več. Dobila si skromno službo na srečkem nofestetu v Celju, ki ni nikakor zadostelo vsem življenskim potrebam. Da si se s hiterko preselila, si instruirala na trg, dolži italijansko. Poleg tega si dajala res posegne instrukcije tja pocno v noč. Bila si isto kakor nekoc v Tolminu in v Gorici, vedno večra v delavju. Skoraj vse Celje je poznala. Približal so k tebi na srca, ta radi te, ta radi one proste. Boma že skulala pomagati in urediti. In vselej si vse uredila, točno in prav. Druge si boddila in tolazila, le zase se mi dali, da skoraj nista žele. Le za hit je se v časih zelo redko pokazala solzec v svojem očesnu. Izvij se je vedti: »Zorka še ni, pisl je, da ne more se priti. In zoper se je solz skrila, kakor da bi te bilo sram pred njo. Razgovor je krenil drugom. Preveč je gledalo v duši, da nisi moglo o tem govoriti. Veden si prestrelila vseko knjizveno recijo, da si tanko možu iztrpno, porotala. Tvoja pisma so mu bila duševna hrana, brez katere bi bil težko razdal.

Lansk Veličko noč se je tudi tebi namensnila sreča. Po dolgih devetih letih čakanja in garanča, se je vrnil tvoj Zorko. Kakor hitro si uredila svoje stvari v Celju, si pohištva k njemu, da zabitristi z ljubezni in nego posledice njegovega dovelnega življenja in razmer. Tvoja umiručna duša je

VIJESTI IZ DOMOVINE

UPOZORENJE NAŠIM ŽELJEZNIČARIMA

Ministrsko vijeće je na svoji sjednici od 20. o. m. na osnovi čl. 1 urede o izmeni postopečih propisa i donošenja novih od 16. septembra godine 1939, a na prijedlog ministra saobraćaja polpisalo uredbu o dnu pravilnika o radničnem saobraćaju.

Član 1. — Iz člena 182 pravilnika o radničnem državnih saobraćajnih ustanova od godine 1939 dodaje se novi član 182a, koti glasi:

»Radnici iz broja 5 čl. 6 pravilnika o

radničnem saobraćajnih ustanova na dan stupanja na snagu ovoga pravilnika mogu se krov redoravn radnici primiti u službu po broju 5 člana 6 pravilnika o radničnem saobraćaju iz godine 1939, a načlasi su se njeni na dan stupanja na snagu ovoga pravilnika mogu se krov redoravn radnici primiti u službu, ako prilikom učimana na rad nisu bili storili 30. godine, a vravili su stalno službu i nisu rad prekolidi. Ako u rodu od godine na dan stupanja na snagu ovoga propisa i jedni i drugi ne predaju u državljansko Krajevno Jugoslaviju ova postlastice za njih radnici strani državljanji slavenske na-

OTVARANJE ZRAČNE LINIJE RIM—TIRANA—SOFIJA

U jednom svom izvještaju iz Rima beogradsko »Vreme« javlja — razmatrajući držanje Italije s obzirom na mogućnost zapletaja u Istočnom dijelu Mediterana — ovo:

U rimskim novinarskim krugovima je interesovanjem je primilen dopis iz Sofije povodom otvaranja uduhovljene linije Rim—Tirana—Sofija. U dopisu se govori o vezama, koje vežu Italiju i Balkan i dalje se kaže, da je prvin avionom stigao u Sofiju i jedan predstavnik albanskog naroda, sa željom, da doneše Albanije prijateljskom bugarskom narodu, Bugari na albanskom zemljištu žive u jednoj atmosferi do sada nepoznatih ostalim balkanskim nacijama. Oni mogu slobodno da razvijaju svoju kulturu i religiju, kao što i Albanci u Bugarskoj ne mogu ništa da požele na putu bugarskih vlasti. Potrebno je dodati, kaže se dalje, da je bugarsko-albansko približavanje simptom od velikog značaja. *

Djela Alfreda Oriana na indeksu

Povodom stavljanja na indeks poznatog djela talijanskog pisca Alfreda Oriana napisao je Farinacci u vodnom članaku »Regime Fascista ostre riječi protiv Vatikanu, u kojem predbacuje Vatikanu da se mijesja u političke borbe. Udarac, koji je Vatikan namijenio Orianu, izvršen je protiv fašističke antideemonratske politike jer je fasizam ostvario suverenu državu kakvu je Oriani zamislio. Ovdje se samo po sebi načelo pitanje: Zašto je Vatikan sada osudio ova djela Orianu, koje je napisano prije 30 godina i zašto to nije učinilo već tada, kada je talijansko vlasti dala tiskati ovo djelo, kao nacionalno izdanje? Farinacci veli da se razlog ovakvom postupku Vatikanu ima tražiti u tome, što Sveti Stolica počeo od rujna 1939. vodi zajedničku politiku sa saveznicima.

Naš rojak starešina gasilske zajednice v Banjalukki

Banjaluka. — Dne 4. maja je bil letnik občni zbor gasilske zajednice za vrbaske banovinu. Na občnem zboru je bilo ponovno izbran za gasilskega starešino omjenjene zajednice naš rojak France Kobal, šef knjigovodstva pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v

Banjaluki. France Kobal je tolminski rojak. Rodil se je v Tolminu 1898. Po prebratu se je za stalno presefil v Jugoslaviju, kjer živi v Banjaluku. Leta 1922 je pričel delovati v gasilskih vrstah in je znan po svoji marljivosti.

PROŠNJA ZA POMOČ

Akademsko društvo »Dobrodo« v Ljubljani je postalo prošnjo za pomoč revnemu emigrantu.

Brezposelni delavec Konavec Ignac, staničnik v Srednji vasi št. 88. v Bohinju, domači v Kobaridu, oče starih nedoraslih otrok, se obrača na elemente v socialno čutecu soročake, ki so v dobrem zmotnem položaju s prošnjo, da bi ga podprli s kakršnimi koli sredstvi.

POLITIČKE BILJEŠKE

SVETI OTAC PAPA ZA MIR

Sveti Otac Papa Pio XII. govorio je u nedelju na radnji talijanskem narodu. — »Dobro je čas, — rekao je medju ostalim, — skoda sri Talijani moraju moliti za mir, obsobito u ovim dantina, punim pometej i nemiru. Sveti Otac Papa održao je loj govor poslike svetane službe Božje prilikom kanonizacije Sv. Katarine Sienške, koja se smatra jednou od zaštitinika Italije. Ostalio je govor. Sr. Oca Pape bio je posvečen jučeršnjem blagdanu. — Ovo je trenutak, — rekao je sveti očar,

že več let je hudo holan in se je v bolnici le za silo pozdravil. Zdravnik se mu nerednici breznočno žestveno mirovanje. Sveda te sedaj družina brez sredstev in je prisiljena stradati, če ne bo imala najusnega za življence.

ŠIRITE „ISTRU“!

POSJET PRINCA OD PIEMONTA SV. OCU PAPI

Iz dnevnih novinskih vijesti poznato je, da je talijanski prijestolonaslednik blizu ovih dana u audienciji kod Sv. oca pape. S obzirom na današnji kritični položaj v Evropi in mogučnost ulaska Italije v rat — o čemu se prošlosi dana, mnogo raspravlja — taj je posjet izrazivo veliki odjek u čitavom svetu, naposevno tako da je prije vsega pomenjena pape Pija XI. kojim je svrha održanje mira na evropskom jugu.

Mjerodavni »Osservatore Romano«, poslušušeni organ, očekuje od ovog posjetu dobre rezultate kapij posjet kolega iz Srednje Evrope u cijeloj Italiji. Audiencija je imala največanjiji karakter. Od naročitog je znacenja razgovor, koji je prijestolonaslednik imao sa Sv. Ocem papom. Isto takovog je znacenja razgo-

— skoda sri treba da mole za pomoč s nob. Dok ratni požar uništava elemente načaja, doče Svetišnji, gospodar svemira od koga ovisi carstva, koji jedini može podizati i obnarati prijestolja, gleda ovan dole i trazi, ima li barem jedan dojek na zemlji, zarunjev z bog težkih nesreč. Čovjek koji bi stavio ruku na pravčinost, koja trazi mir. Na koncu svoga govoru papa je uputio molbu Svetišnjemu da vrati mir medju narode. Govor pape pobudio je najdublji dojam u čitavoj Italiji, kao i u ostalim svjetu.

PAPIN MIROVNI PRIJEDLOG

Papa Pio XII. dostavio je premiju jednoj vijesti iz Rima — predsjedniku Rooseveltu predlog, da bi se ovaj momenit mogao iskoristiti, da se učini končni napor za postignuće podpuno evropskog mira prije, nego što Italija bude uvećana u rat. Papa je takodje poslao upute papinskom nunciju u Berlinu, mr. Orsenigu, da ispitá glediše njezdanske vlade, u vezi sa napornima Vatikana in Rooseveltova, kako bi se spriječilo Italije v rat.

Papino mišljenje, o mogućnosti, da se poduzme končni napor za svršetak rata, veli se, da je saopćeno Rooseveltovom posebnom izaslaniku Tayloru, koji ga je saopćio u Washington.

*
»OSSEVRATORE ROMANO«
PRODAJE SE SAMO U VATIKANU

Paris—Soira javlja iz Rima, da »Osservatore Romano« neće više biti prodavan po području grada Rima, nego samo u Vatikanu. Kako je poznato u talijanskoj javnosti oštro se kritizira pisanje vatikanskog glasila, komu se predbacuje da drži s Antantom. Vatikan je pred njeni leti prešel u Vatikanu.

*
ENGLESKA NOTA ITALIJU

Kako United Press javlja iz mjerodavnih diplomatskih krugova doznaće se da je britanska vlada pozvala Italiju, da objavi svoje točne stanoviste prema evropskom konfliktu. Kako se nadaju, odgovor talijanske vlade uslijedit će prije 16. V. Britanski otrapnivi poslovniči sir Noel Charles, prednja je odgovarajuća poslovna konferencija između američkog poklarsa Philipisa i Mussolinija.

Jugos. emigrantski udruženja, Masarykova ul. 28a, II. — Broj telefona 67-80. — Izvještaj o izlazu svakog teden u četvrtvje. — Broj čekovnog računa 36.789. — Preplaća se cijeli godine 48 D. za pola godine 24 D. za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 2 dollaru na godinu. — Oglaši se rasturaju po cijeniku. — Tisak: Jugoslovenska Štampa d. d. Zagreb, Masarykova ul. 28a. — Za tiskaru: Rudolf Polanović, Ilica br. 131. — Rukopisi se ne vraćaju.

KAPLAN MARTIN CEDERMAČ V SLOVASCINI

Prav kar je izdalo Bratislavsko društvo prijateljev klasičnih knjig v slovenskem jeziku roman iz življenja očeta Slovencev »Kaplan Martin Cedermač«, uspešno delo Pavla Sedmaka. Te pomenjeno delo je pred leti izdala Slovenska matična in je že celo najboljše knjitev ne samo v naših vrstah temveč pri vseh Slovakska izdaja Sedmakovage romana je okusno opredeljena. Delo je odlično prevedel Koloman K. Geraldini, ki je te znan po svojih prevodih. Na koncu je knjiga dodan dodatek, ki ga je spisal pisatelj sam. V njem je opisana kratka zgodovina in polojaz benetinskih Slovencev, da bi bila vsebina romana bolj razumljiva slovaški publik. Prav tako je opisana vse borbe in tragedije tega najzajedničkega dela slovenskega naroda. Nas posebno veseli, da je to delo, ki obnavlja življenje našega človeka v vbori in življenju v zemlji, prešlo ozki krog naše domovine.

OBČNI ZBOR DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

Ljubljana. — Delavsko prosvo. in podporno društvo »Tabor« v Ljubljani javlja, da bo imelo svoji redni občni zbor v nedeljo, the 26 maja, ob 9 uri predpoldne. Prostor bomo naknadno javili. Člane pozivamo, da do omnenjega roka poravnajo članarino. — Odbor.

NAŠI POKOJNIKI

† SEVERIN KAMENŠEK

Društvo »Istra-Orije« v Novem Sadu javlja tužno vest, da je v Nišu dne 2. t. m. premulin vsled letalske nesreče njegov član, naš rojak Severin Kamenšek, pilot narednik. Pokojnik je pred nekaj leti prešel v Jugoslavijo. Umrl je v najlepši dobi — star je bil šele 27 let. Pokojnikovo truplo je bilo začasno pokopano na Katoliškem pokopališču v nedeljo dne 5. t. m. V svoji zadnji želji je Severin Kamenšek izrazil, da bi bil rad pokopan bliže domači zemlji, ki jo je tako ljubil. Zaradi tega so prepeljali njegove zemske ostanki v Ljubljano in jih pokopali dne 9. t. m. na pokopališču pri Šv. Križu. Tako je izpolnjena zadnja pokojnikova želja, da bo njegovo truplo počivalo bliže rodnemu Ročnju. Pokojniku blag spomin, sorodnikom iskreno sožalje!